

Wstęp

Tradycje poznańskiego sportu sięgają lat osiemdziesiątych XIX stulecia. Jego początki wiążemy z powstałym w czerwcu 1886 r. w stolicy Wielkopolski Towarzystwem Gimnastycznym „Sokół”. Organizacja ta stawiała sobie za cel, jak zapisano w statucie: „Umożliwienie ducha, wykształcenie i wzmocnienie ciała przez ćwiczenia gimnastyczne, pomnąc na to, że jeżeli ciało zdrowe, to i dusza w nim zdrowa”. Atrakcyjne formy działalności sprawiały, że do „Sokoła” gromadziła się poznańska młodzież rzemieślnicza, kupcy, przemysłowcy i urzędnicy. Nie brakowało w nim także i przedstawicieli miejscowej inteligencji, zwłaszcza adwokatów i lekarzy. U schyłku XIX stulecia poznański „Sokół” liczył ponad 400 członków. Można go więc określić mianem organizacji masowej. Mimo że w działalności programowej dominowała gimnastyka, z czasem zaczęto w „Sokole” uprawiać kolarstwo, lekkoatletykę, zapasy i podnoszenie ciężarów. Pionierskiej roli „Sokoła” w tworzeniu podwalin pod nowoczesny sport w Poznaniu, który to z coraz większym rozmachem zaczął się rozwijać z nastaniem XX stulecia, nie sposób nie doceniać.

Nowoczesność w sporcie przejawiała się m.in. w tworzeniu klubów i stowarzyszeń sportowych, powoływaniu organizacji międzyklubowych, uprawianiu nowych sportów czy też przeprowadzaniu rozgrywek sportowych według określonych regulaminów zbieżnych ze standardami europejskimi. Polski sport nowoczesny w Poznaniu rozwijał się na gruncie rodzimym oraz pod wpływem obcym. Mamy tutaj na uwadze zarówno miejscowy sport niemiecki, jak i sportowe nowinki napływające do Poznania z krajów Europy Zachodniej. „Sokół” z początkiem XX w. tracił swą pozycję hegemonia w polskim sporcie w Poznaniu. Zaczęły powstawać nowe organizacje propagujące nieznane dotąd dyscypliny sportu. Pierwszeństwo należy przypisać tutaj miłośnikom tenisa. Już w 1900 r. w Poznaniu funkcjonowały dwa koła tenisowe. Miały one początkowo charakter po części towarzyski, ale to ich czołowi zawodnicy utworzą z czasem Związek Tenisowy Młodzieży Poznańskiej oraz Poznański Klub Tenisowy. Organizowane przez te towarzystwa turnieje stawały się atrakcją dla poznaniaków. Zawodnicy zaś z każdym rokiem reprezentowali coraz wyższy poziom, czego wyrazem było chociażby zapraszanie ich do Krakowa na turnieje, w których uczestniczyli tenisiści z wszystkich ziem polskich, Austrii i Czech.

Formy zorganizowane przyjęło w Poznaniu wioślarstwo. W 1904 r. powstał Klub Wioślarski „04”, a w 1912 „Tryton”. W obu towarzystwach uprawiano turystykę wodną oraz

wioślarstwo regatowe. Ich załogi rywalizowały nie tylko między sobą w cieszących się dużym zainteresowaniem publiczności regatach na Warcie, ale także uczestniczyły w regatach w Warszawie, Płocku, Kaliszu i Krakowie. Opublikowanie w 1916 r. w Poznaniu przez działacza „Trytona” Franciszka Budzyńskiego pracy metodycznej pt. *Wioślarstwo świadczy o zabiegach czynionych na rzecz rozwoju tej dyscypliny i jej racjonalnego uprawiania*.

W pierwszej dekadzie XX stulecia wśród młodzieży poznańskiej zapanowała moda na grę w piłkę nożną. Zaczęto tworzyć drużyny piłkarskie, w których grali polscy gimnazjaliści, młodzi rzemieślnicy oraz młodzież pozaszkolna. To te, jak określano, luźne i dzikie zespoły futbolowe torowały drogę ku klubom piłkarskim nowoczesnego typu. W 1907 r. w Poznaniu powstała „Normania”, która w 1913 przekształciła się w działającą do dziś „Posnanię”. Wiosną 1912 r. entuzjasta piłki nożnej Stefan Malinowski wypowiedział do swych kolegów z boiska: „Wiara, musimy założyć polski Fußball Verein”. Młodzi poznaniacy słowa te już wkrótce przekuli w czyn, powołując 15 czerwca 1912 r. Klub Sportowy „Warta” Poznań. Stanie się on niebawem klubem wielosekcyjnym, a od zarania Drugiej Rzeczypospolitej będzie współtworzył sport poznański i decydował o jego sile na arenie krajowej i międzynarodowej. Jesienią 1913 r. na piłkarskiej mapie Poznania pojawiły się „Sparta” i „Trytonia”, przemianowana wkrótce na „Pogoń”, a w 1915 „Unia”.

W styczniu 1913 r. działacze „Posnanii” i „Warty” powołali Związek Polskich Towarzystw Sportowych. Jak donosił dziennik wielkopolskiego drobnomieszczaństwa „Orędownik”: „Związek ten ma na celu złączenie wszystkich polskich sportowców żyjących w Niemczech i przez wspólne ćwiczenia i zawody wydoskonalić ich w technice gry w piłkę nożną i pięściówkę”. Wkrótce do Związku przystąpiła „Ostrowia” Ostrów Wlkp., a w 1914 r. kolejne poznańskie kluby: „Sparta” i „Pogoń”. Mimo że organizacja nie przybrała większego rozmachu w swej codziennej pracy, jej działania w przeprowadzeniu piłkarskich mistrzostw Wielkopolski w 1913 i 1914 r. czy meczów z zespołami Krakowa i Lwowa, a zwłaszcza poczynania na rzecz odciążenia polskiej młodzieży z piłkarskich klubów niemieckich i inspirowanie do tworzenia polskich towarzystw sportowych zasługują na szczególne uznanie.

Poznański sport do 1918 r. był mocno przesiąknięty myślą patriotyczno-niepodległościową. Oprócz rozwijania zdrowia i sprawności fizycznej wyrabiał on u członków klubów i stowarzyszeń sportowych poczucie odrębności narodowej, przeciwdziałał akcji germanizacyjnej, krzewił patriotyzm i przysposabiał młodych Wielkopolan do walki o niepodległość. Ta patriotyczna działalność na polu sportowym znalazła swój wyraz w licznych udziale „Sokołów” i członków klubów sportowych w pracach konspiracyjnych lat 1914–1918, zwycięskim powstaniu wielkopolskim 1918–1919 oraz walkach o kształt terytorialny odradzającego się państwa polskiego.

W Drugą Rzeczpospolitą sport poznański wchodził z konkretnymi dokonaniem organizacyjnymi oraz wizją jego rozwoju. Poznań szybko uzyskał rangę jednego z głównych centrów sportu polskiego. Stało się to bynajmniej nie za sprawą uzyskiwanych już wówczas przez poznaniaków rezultatów sportowych, ale dzięki pionierskim dokonaniom w dydaktyce i nauce o wychowaniu fizycznym oraz organizacyjnym działaniom na rzecz sportu ogólnopolskiego. Już w kilka miesięcy po utworzeniu w maju 1919 r. Uniwersytetu Poznańskiego na uczelni tej z inicjatywy przybyłego ze Lwowa profesora Eugeniusza Piaseckiego utworzono Katedrę Wychowania Fizycznego, przekształconą w 1924 r.

w autonomiczne Studium Wychowania Fizycznego w ramach Wydziału Lekarskiego. W placówce tej na poziomie magisterskim kształcono nauczycieli wychowania fizycznego, którzy po ukończeniu studiów zasilali etatowo nie tylko szkoły różnych szczebli, ale także kluby i organizacje sportowe. Na Uniwersytecie prowadzono badania naukowe z obszaru wychowania fizycznego i sportu, a ich wyniki publikowane były bądź w postaci samodzielnych rozpraw i monografii, bądź na łamach wydawanego od 1920 r. specjalistycznego czasopisma „Wychowanie Fizyczne”. W latach 1921–1929 w Poznaniu działała Centralna Szkoła Wojskowa Gimnastyki i Sportu, gdzie kształcono specjalistów z zakresu wychowania fizycznego i sportu na potrzeby wojska. Placówka ta przyczyniła się do rozwoju wielu dyscyplin sportowych, zwłaszcza lekkiej atletyki, szermierki, boksu i gier zespołowych. Przez różne kursy szkoleniowe prowadzone w tej placówce przeszli czołowi polscy sportowcy, z olimpijczykami włącznie.

Środowisko poznańskie odegrało ważną rolę w integrowaniu ogólnopolskiego ruchu sportowego. To z inspiracji miejscowych działaczy w mieście tym powstały: Polski Związek Towarzystw Wioślarskich (1919), Polski Związek Tenisowy (1921), Polski Związek Bokserski (1923), Polski Związek Motorowy (1924) i Polski Związek Hokeja na Trawie (1926). Siedzibą tych organizacji w różnych okresach była stolica Wielkopolski, a poznańscy sprawowali w nich nierzadko eksponowane funkcje.

W styczniu 1920 r. w zarządzie powstałego trzy miesiące wcześniej Polskiego Komitetu Olimpijskiego (dalej: PKOl) funkcję wiceprezesa objął profesor Uniwersytetu Poznańskiego, inicjator powołania Studium Wychowania Fizycznego na tej uczelni, Eugeniusz Piasecki. Wtedy rozpoczął się czynny udział Poznania w polskim ruchu olimpijskim, któremu poświęcona jest niniejsza książka.

Pomimo swej bogatej i pasjonującej wręcz historii sport poznański nie doczekał się jak dotychczas monograficznego całościowego opracowania, w którym scharakteryzowano by jego narodziny i rozwój, określono pozycję w sporcie ogólnopolskim, a w szczególności miejsce w życiu społecznym miasta i regionu. Dotyczy to także różnych składowych dziejów poznańskiego sportu, a w tym jego dokonań na arenach olimpijskich.

Prezentowana publikacja stawia sobie za cel syntetyczne ukazanie olimpijskich startów poznańskich sportowców i przybliżenie ich biografii. Składa się ona z dwóch części. Część pierwsza, zatytułowana „Poznańscy sportowcy na olimpijskim szlaku”, zawiera siedem rozdziałów. Dwa pierwsze, o charakterze wprowadzającym, ukazują narodziny nowożytnych igrzysk olimpijskich oraz powstanie PKOl. W kolejnych przedstawiono udział poznańskich olimpijczyków w igrzyskach, począwszy od olimpijskiego debiutu w 1924 r. po rok 2018. W tej części ukazano też przygotowania poznańskich sportowców do igrzysk olimpijskich w 1940 r. oraz nakreślono losy olimpijczyków w latach drugiej wojny światowej. Część druga zawiera biogramy 225 poznańskich olimpijczyków. Miano poznańskiego olimpijczyka przypisujemy wyłącznie tym sportowcom, którzy w momencie swego startu olimpijskiego legitymowali się przynależnością do klubu sportowego Poznania. W każdym biogramie podane zostały dane metrykalne, informacje o karierze sportowej (początki uprawiania sportu, przynależność klubowa, ważniejsze osiągnięcia sportowe, start w igrzyskach sportowych) oraz o działalności w ruchu sportowym. Poszczególne biogramy są zróżnicowane objętościowo, co wynika z rangi danego sportowca, jego pozycji zawodowej i społecznej po zakończeniu kariery sportowej oraz

stanu źródeł. Biogramy poprzedza zwięzły szkic ukazujący poznańskich olimpijczyków jako określoną zbiorowość społeczną. Na końcu pracy zamieszczone zostały aneksy oraz bibliografia.

Książka powstała z inicjatywy utworzonego w 2014 r. Poznańskiego Stowarzyszenia Olimpijskiego. Dziękuję prezesowi stowarzyszenia Szymonowi Ziółkowskiemu i jego zastępcy Kazimierzowi Niewiteckiemu za inspirację i udzielone wsparcie w trakcie przygotowywania pracy do druku. Żywię nadzieję, że lektura oddawanej do rąk Czytelników publikacji choć częściowo przybliży im olimpijski wycinek dziejów poznańskiego sportu.

Ryszard Wryk

Poznań, kwiecień 2018